

Modeling the Ranking of Credit Facility Risks in Islamic Banking and Customers' Behavioral Reactions to Risk Perception

- Abbas Nakhai^۱
- Mohammad Mohbi^۲
- ebrahim negahdari^۳

Abstract

In the contemporary world, Islamic banking, with its unique characteristics, especially in the area of credit facilities, faces distinct challenges in risk management. The primary aim of this research is to identify and assess various risks in the process of providing credit facilities to customers in Islamic banks and analyze the impact of these risks on customer behaviors and decision-making. On this base, identifies the main risks associated with credit facilities in Islamic banking, including credit, financial, liquidity, operational, and legal risks. The study then explores various models for ranking these risks and evaluates their relative importance in risk management within Islamic banking. To achieve this, the meta analysis method is employed to gather and analyze expert opinions in Islamic banking, identifying key risks. These risks are then ranked using the fuzzy Delphi ranking technique. Furthermore, using survey studies and statistical analysis, the research investigates customer understanding and reactions to these risks. The results provide effective strategies for enhancing risk management and boosting customer trust in Islamic banks. This research creates a foundation upon which banks can improve their risk management strategies and strengthen interactions with customers. The research community includes university professors and banking experts. The sample is purposively selected from individuals in the statistical population with at least ۱۰ years of research or executive experience in the banking field. After fuzzy expert analysis, risks in Islamic contracts were identified. The findings also indicate that customers, when informed about the risks of contracts, change their preferences towards contracts with less risk to themselves and higher risk to banks.

Keywords: Islamic banking, credit facility risks, risk management, risk ranking, customer

^۱ Ph.D.Candidate in Email: abbasnakhace@gmail.com

^۲ Associate professor of Email: mohebihm@yahoo.com

^۳ Associate professor of Email: mohebihm@yahoo.com

مدل سازی رتبه بندی ریسکهای تسهیلات پرداختی در بانکداری اسلامی و بازخورد رفتاری مشتریان نسبت به درک ریسکها

- عباس نخعی^۱
- محمد محبی^۲
- ابراهیم نگهداری^۳

چکیده

در دنیای معاصر، بانکداری اسلامی با ویژگیهای خاص خود، به ویژه در زمینه تسهیلات پرداختی، چالشهای منحصر به فردی در زمینه مدیریت ریسکها دارد. هدف اصلی این تحقیق، شناسایی و ارزیابی انواع ریسکها در فرآیند پرداخت تسهیلات به مشتریان در بانکهای اسلامی و تحلیل تأثیرات این ریسکها بر رفتار و تصمیمگیریهای مشتریان است. بر این مبنا، ابتدا به شناسایی ریسکهای اصلی تسهیلات پرداختی در بانکداری اسلامی پرداخته می شود که شامل ریسکهای اعتباری، مالی، نقدینگی، عملیاتی و قیمت است. سپس، به بررسی مدل های مختلف رتبه بندی این ریسکها و ارزیابی اهمیت نسبی هر یک از آنها در مدیریت ریسک در بانکداری اسلامی پرداخته می شود. بدین منظور، از روش فراتحلیل برای جمع آوری و تحلیل نظرات خبرگان در بانکداری اسلامی استفاده شده است. سپس، این ریسکها با بهره گیری از تکنیک دلفی فازی رتبه بندی می شوند. علاوه بر این، با استفاده از مطالعات پیمایشی و تحلیل های آماری، درک مشتریان و واکنش های آنها نسبت به این ریسکها بررسی شده است. نتایج حاصل از این تحقیق، می تواند راهکارهای مؤثری برای بهبود مدیریت ریسک و افزایش اعتماد مشتریان در بانکهای اسلامی ارائه دهد. این تحقیق بستری را فراهم می کند که در آن بانکها می توانند استراتژی های مدیریت ریسک خود را بهبود بخشیده و تعاملات خود با مشتریان را بر پایه ای محکم تر استوار کنند. جامعه پژوهش حاضر شامل اساتید دانشگاه و خبرگان بانکی هستند. نمونه آماری با استفاده از روش هدفمند از میان افراد جامعه آماری که دارای حداقل ۱۰ سال تجربه پژوهشی یا اجرایی در حوزه بانکی بودند، انتخاب شده اند. بعد از تحلیل فازی خبرگان، ریسک ها در عقود اسلامی شناسایی شد. همچنین نتایج تحقیق نشان می دهد که مشتریان با دانستن ریسک عقود، انتخاب خود را تغییر می دهند و به سمت عقود تمایل خواهند داشت که ریسک کمتری برای آنها و ریسک بیشتری برای بانک ها دارد.

واژگان کلیدی: بانکداری اسلامی، ریسکهای تسهیلات، مدیریت ریسک، رتبه بندی ریسک، واکنش مشتریان

^۱ دانشجوی دکتری اقتصاد، دانشکده اقتصاد و حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قشم، هرمزگان، ایران.

^۲ استادیار گروه اقتصاد و حسابداری، دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران. نویسنده مسئول. رایانامه: mohebmh@yahoo.com

^۳ استادیار گروه اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندر عباس، ایران.

بانکداری اسلامی به عنوان یک مدل مالی مبتنی بر اصول اسلامی در کشورهای اسلامی و برخی مناطق دیگر با چالش‌ها و فرصت‌های منحصر به فردی مواجه است. یکی از مسائل کلیدی در این زمینه، مدیریت ریسک‌های تسهیلات پرداختی است. در بانکداری اسلامی، برخلاف بانکداری متعارف که معمولاً از سیستم سود (ربا) برای تعیین نرخ‌های بازپرداخت استفاده می‌کند، بر مبنای مشارکت در سود و زیان قرار دارد و این ویژگی‌ها باعث ایجاد ریسک‌های متفاوت و پیچیده‌ای می‌شود. این ریسک‌ها می‌توانند شامل ریسک اعتباری، ریسک نقدینگی، ریسک عملیاتی، ریسک قوانین شریعت و حتی ریسک‌های مربوط به نوسانات بازارهای مالی جهانی باشند (خان و عارف، ۲۰۱؛ ایوب، ۲۰۰۷). با توجه به ماهیت خاص بانکداری اسلامی و تنوع ریسک‌ها، لازم است که ابزارهای مدل‌سازی و رتبه‌بندی ریسک به گونه‌ای طراحی شوند که بتوانند این پیچیدگی‌ها را به درستی منعطف کنند. روش‌های متداول، نظیر مدل‌های ارزیابی ریسک‌های سنتی، ممکن است نتوانند عدم قطعیت و پیچیدگی‌های خاص ریسک‌های تسهیلات پرداختی در بانکداری اسلامی را به خوبی شبیه‌سازی کنند. به همین دلیل، مدل‌سازی فازی یکی از روش‌های مناسب برای ارزیابی و رتبه‌بندی ریسک‌ها به شمار می‌آید، چرا که این روش قادر است عدم قطعیت‌ها و ابهامات موجود در ارزیابی ریسک‌ها را با دقت بالاتری پوشش دهد (زاده، ۱۹۹۶؛ چن و همکاران، ۲۰۱۱). مدل‌سازی فازی به دلیل قابلیت آن در پردازش داده‌های مبهم و نامطمئن، به طور خاص در شرایطی که تصمیمات مبتنی بر اطلاعات دقیق و قطعی نیست، کاربرد دارد. در بانکداری اسلامی، اطلاعات بسیاری از مشتریان یا ویژگی‌های محصولات مالی معمولاً به صورت فازی و غیرقطعی هستند، به همین دلیل استفاده از روش‌هایی مانند تحلیل سلسله مراتبی فازی (FAHP) و مدل‌سازی سیستم‌های فازی مبتنی بر معیارهای متعدد (Fuzzy Multi Criteria Decision Making – MCDM) می‌تواند به بانک‌ها کمک کند تا ریسک‌ها را به درستی ارزیابی و رتبه‌بندی کنند (هسو و همکاران، ۲۰۱؛ لی و لی، ۲۰۱۷). در کنار چالش‌های داخلی مرتبط با ریسک‌ها، واکنش‌های مشتریان نسبت به این ریسک‌ها نیز تأثیرگذار است. بانک‌ها به طور مداوم باید درک مشتریان را از ریسک‌ها و همچنین واکنش‌های آن‌ها نسبت به خطرات مالی به دقت بررسی کنند. مشتریان بانک‌های اسلامی به دلیل پیروی از اصول شرعی، معمولاً نگرانی‌های خاص خود را درباره ریسک‌های فنی و اخلاقی دارند. بنابراین، درک عمیق از این ریسک‌ها و تحلیل نحوه واکنش مشتریان به آن‌ها، می‌تواند به مدیران بانک‌ها در طراحی محصولات مالی کارآمدتر و مناسب‌تر کمک کند (شاه و سهیل، ۲۰۱۹). تحقیقات نشان داده‌اند که عوامل فرهنگی، دینی و اقتصادی به شدت بر نحوه درک و واکنش مشتریان نسبت به ریسک‌های مالی اثرگذار است (پهلوانی و میرزایی، ۲۰۱۸).

با توجه به پیچیدگی‌های مدل‌سازی ریسک و همچنین اهمیت درک دقیق واکنش‌های مشتریان در بانکداری اسلامی، هنوز در زمینه ارزیابی و رتبه‌بندی ریسک‌های تسهیلات پرداختی، خلأهایی وجود دارد. تحقیقاتی که به بررسی مدل‌های ترکیبی برای رتبه‌بندی ریسک‌های مختلف و تحلیل فازی واکنش‌های مشتریان

پرداخته باشند، هنوز در سطح جهانی و به خصوص در کشورهای اسلامی کم هستند. این تحقیق به دنبال برطرف کردن این خلأ و ارائه چارچوبی کاربردی برای مدل سازی و ارزیابی ریسک ها در بانکداری اسلامی است که هم به مدیران بانکی و هم به پژوهشگران این حوزه کمک کند تا ابزارهای مؤثرتری برای مدیریت ریسک های تسهیلات و تحلیل رفتار مشتریان در سیستم بانکداری اسلامی ایجاد کنند.

اهمیت و ضرورت تحقیق

تحقیق در زمینه مدل سازی رتبه بندی ریسک های تسهیلات پرداختی در بانکداری اسلامی با تحلیل فازی و بررسی عوامل مؤثر بر واکنش های مشتریان نسبت به درک ریسک ها اهمیت بالایی دارد و می تواند تأثیرات چشم گیری در بهبود عملکرد بانک ها و مؤسسات مالی اسلامی داشته باشد. در ادامه به برخی از دلایل و ضرورت های انجام این تحقیق پرداخته می شود:

۱. پیچیدگی های مدیریت ریسک در بانکداری اسلامی

بانکداری اسلامی برخلاف بانکداری متعارف، به دلیل قواعد ویژه ای که تحت عنوان شریعت اسلامی دارد، با چالش های خاصی در زمینه مدیریت ریسک مواجه است. در بانکداری اسلامی، به علت تمرکز بر مشارکت در سود و زیان، مدل های سنتی بانکداری و ابزارهای مالی مانند وام های بهره ای کاربرد ندارند. این امر باعث می شود که بانک های اسلامی در ارزیابی و رتبه بندی ریسک ها با چالش های پیچیده ای روبه رو شوند. به همین دلیل، استفاده از مدل های فازی برای تحلیل ریسک ها می تواند در رتبه بندی ریسک های تسهیلات پرداختی مؤثر واقع شود، زیرا در این مدل ها می توان عدم قطعیت ها و مبهم بودن اطلاعات را به خوبی مدیریت کرد (زاده، ۱۹۹۶؛ چن و همکاران، ۲۰۱۷). برای نمونه، ریسک اعتباری در بانکداری اسلامی می تواند به طور مستقیم تحت تأثیر حاکمیت شرعی و تحلیل های اقتصادی قرار گیرد که در بسیاری از موارد نمی توان به طور قطعی و دقیق پیش بینی کرد. بنابراین، استفاده از مدل های فازی برای تحلیل این نوع ریسک ها، که قادر به پردازش داده های مبهم و ناقص هستند، ضروری است. این تحقیق به دنبال این است که نشان دهد چگونه مدل های فازی می توانند به بانک ها در رتبه بندی دقیق تر ریسک ها کمک کنند و ابزارهای بهتری برای تصمیم گیری فراهم آورند.

۲. اهمیت درک ریسک ها توسط مشتریان

یکی از ویژگی های مهم بانکداری اسلامی، تأکید بر شفافیت و اخلاقی بودن در ارائه خدمات مالی است. در این سیستم، مشتریان نقش مهمی در تصمیم گیری ها دارند، چرا که بر اساس اصول اسلامی، درک مشتریان از ریسک ها و نحوه واکنش آنان به این ریسک ها می تواند بر موفقیت بانک ها تأثیرگذار باشد. اگر مشتریان به درستی از ریسک های مالی و نحوه مدیریت آنها در بانک های اسلامی آگاه نباشند، ممکن است اعتماد خود را از دست بدهند و از این سیستم مالی فاصله بگیرند (شاه و سهیل، ۲۰۱۹). در نتیجه، این تحقیق بر اهمیت درک ریسک ها توسط مشتریان و تحلیل واکنش های آنها تمرکز دارد. بررسی اینکه چگونه مشتریان نسبت به ریسک های تسهیلات پرداختی واکنش نشان می دهند و اینکه چه عوامل فرهنگی، دینی، اجتماعی و اقتصادی می توانند بر درک و واکنش آنها تأثیر بگذارند، اهمیت زیادی دارد. برای مثال، درک مشتریان

از ریسک‌های اعتباری و ریسک‌های شرعی می‌تواند تحت تأثیر تجربیات قبلی، انتظارات دینی و یا اطلاعات نادرست قرار گیرد.

۳. تحلیل فازی به‌عنوان روشی مؤثر در ارزیابی ریسک‌ها

استفاده از تحلیل فازی در رتبه‌بندی و ارزیابی ریسک‌ها در بانکداری اسلامی به دلیل توانایی در پردازش اطلاعات نامطمئن و مبهم اهمیت ویژه‌ای دارد. در بسیاری از موارد، تصمیمات مدیریتی در بانکداری اسلامی با توجه به عوامل فرهنگی، دینی و حتی سیاسی اتخاذ می‌شود که این عوامل موجب عدم قطعیت در اطلاعات می‌شوند. در این شرایط، استفاده از روش‌های فازی می‌تواند ابزاری قدرتمند برای ارزیابی بهتر ریسک‌ها باشد (هسو و همکاران، ۲۰۱۳). روش‌های فازی مانند تحلیل سلسله مراتبی فازی (FAHP) و مدل‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره فازی (Fuzzy MCDM) می‌توانند به بانک‌ها کمک کنند تا تصمیمات مبتنی بر ریسک را با دقت بیشتری اتخاذ کنند. این روش‌ها می‌توانند اطلاعاتی از قبیل پیش‌بینی عدم بازپرداخت و ریسک‌های اعتباری را با در نظر گرفتن نوسانات اقتصادی و تغییرات احتمالی، در نظر بگیرند (لی و لی، ۲۰۱۷).

۴. ضرورت ارتقاء استراتژی‌های بانک‌ها در مدیریت ریسک

با توجه به این که بانک‌های اسلامی در سال‌های اخیر با چالش‌های زیادی در زمینه مدیریت ریسک و افزایش رقابت مواجه هستند، این تحقیق می‌تواند به مدیران بانک‌ها در اتخاذ استراتژی‌های بهینه برای مدیریت ریسک‌ها کمک کند. این استراتژی‌ها به بانک‌ها این امکان را می‌دهند که بدون کاهش کیفیت خدمات، ریسک‌های مربوط به تسهیلات پرداختی را به‌طور مؤثری مدیریت کنند و از این طریق بهره‌وری و امنیت مالی خود را افزایش دهند.

۵. نتایج عملی برای بانک‌ها و مؤسسات مالی اسلامی

یکی از اهداف این تحقیق، ارائه چارچوب‌های عملی برای بانک‌ها است که به آن‌ها کمک کند در ارزیابی ریسک‌ها و مدیریت ریسک‌های اعتباری از ابزارهای فازی بهره‌مند شوند. استفاده از مدل‌های فازی می‌تواند به بانک‌ها این امکان را بدهد که به دقت، ریسک‌های احتمالی را پیش‌بینی کرده و نسبت به این ریسک‌ها برنامه‌ریزی کنند. همچنین، تحلیل دقیق واکنش‌های مشتریان می‌تواند به بانک‌ها کمک کند تا استراتژی‌های بازاریابی و تعامل با مشتریان خود را به‌گونه‌ای طراحی کنند که ریسک‌ها کاهش یابد و اعتماد مشتریان حفظ شود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

بانکداری اسلامی و ریسک

بانکداری اسلامی تجارت امیدوار کننده‌ای در صنعت خدمات مالی است و طی سه دهه از آغاز فعالیت خود رشد فوق العاده‌ای را تجربه کرده است (عبده و عمر، ۲۰۱۲). از سال ۱۹۷۱ تا کنون تعداد بانک‌های اسلامی و همچنین اندازه آنها افزایش یافته است (اقبال و مولینوکس، ۲۰۱۶). با گذشت سالها، بانکداری

اسلامی به شناخت بیشتری دست یافته و با سرعتی نسبتاً سریع در حال رشد است و به تدریج به یکی از سریعترین بخشهای مالی در جهان تبدیل شده است (اقبال و مولینوکس، ۲۰۱۶).

بانکداری اسلامی با ظهور بحران مالی و اقتصادی جهانی در سال ۲۰۰۷ مشهودتر شد، این بحران زمانی آغاز شد که سیستم مالی در ایالات متحده همراه با فروپاشی بازار رهن فرعی در این کشور با کسری مواجه شد. این امر به آشفتگی جهانی تبدیل گردید که در آن بسیاری از بانک ها و مؤسسات مالی شاهد کاهش ارزش عمده ای بودند که برخی در آستانه ورشکستگی قرار گرفتند. این وقایع حتی در اقتصادهای قدرتمند اروپا و آسیا منجر به رکود جهانی شد (منصور و جلال، ۲۰۱۱).

بدتر شدن اوضاع مالی در سراسر جهان باعث تغییر الگوهای درک و نگرش مصرف کننده نسبت به ارزیابی شرایط خاص مرتبط با ریسک های خاص مالی می شود. نحوه واکنش مصرف کنندگان به یک موقعیت اقتصادی خاص می تواند با توجه به تفسیر شخصی آنها از شرایط، متفاوت باشد (آمالیا و یونوت، ۲۰۰۹).

مطالعه ای که توسط فلاتر و ویلموت (۲۰۰۹) انجام شد، روند تغییر در بین انتخاب مصرف کنندگان را نشان داد. این تغییرات در وهله اول شامل تغییر سریع عادات مصرف است زیرا رکود اقتصادی علاوه بر تغییر سریع وفاداری از برندهای انتخاب شده، نسبت به محصولات مشابه با قیمت پایین منجر به حساسیت مصرف کننده به قیمت ها می شود (فلاتر و ویلموت، ۲۰۰۹).

گفته می شود بانکداری اسلامی، مشتریانی را که ذاتاً خطرپذیر هستند، جلب می کند. عابدی فر و همکاران (۲۰۱۳) و ون گرونینگ و اقبال (۲۰۰۸) به تعدادی از ریسک کمتر محصولات بانکداری اسلامی در مقایسه با محصولات معمولی اشاره می کنند. ریسک و درک آن یکی از مهمترین مفاهیم مالی اسلامی است که نشان می دهد محصولات بانکداری اسلامی به طور کلی ریسک کمتری نسبت به محصولات بانکی معمولی دارند (خان و باتی، ۲۰۰۸). مثال دیگر مربوط به تسهیلات رهنی ارائه شده توسط بانک های اسلامی است که ماهیت آنها "اجاره به شرط تملیک" است (چونگ و لیو، ۲۰۰۹).

براساس اختلافات بین بانکهای اسلامی و بانکهای متعارف، این سؤال مطرح می شود که آیا بانکداری اسلامی نسبت به بانکداری متعارف، دارای ریسک بیشتر است یا ریسک کمتر؟ از یک سو، چندین دلیل این فرضیه را تأیید می کنند که احتمالاً بانکهای اسلامی با ریسک بالاتر در ارتباط هستند. اولین دلیل این است که حسابهای اشتراک گذاری سود و زیان^۱ می توانند عدم اطمینان در بازده سپرده گذاران را افزایش دهند و به همین ترتیب، می توانند احتمال زیان بانکی را افزایش دهند، همانطور که بک و همکاران^۲ (۲۰۱۳) تأکید کردند. در واقع، طبق گفته های خان و احمد^۳ (۲۰۰۱)، ریسک خروج^۴ در بانکهای اسلامی نسبت به بانکهای معمولی بیشتر است. دومین دلیل این است که بانکهای اسلامی در بسیاری از کشورها به ابزارهای ریسک پذیری و بازار بین بانکی دسترسی یکسانی ندارند، زیرا آنها نمی توانند در فعالیتهای شامل

^۱ Profit and Loss Sharing

^۲ Beck et al

^۳ Khan and Ahmed

^۴ withdrawal risk

بهره شرکت کنند. علاوه بر این، بانک‌های اسلامی از عدم وجود بازار ثانویه توسعه یافته برای صکوک، معادل اوراق قرضه معمولی مطابق با شرع و کمبود در بودجه کوتاه مدت سازگار با شریعت رنج می‌برند. بنابراین نیازهای آنها را برای داشتن بافرهای نقدینگی زیاد، تقویت می‌کند. در نتیجه، مشکلات نقدینگی بیشتری دارند. سومین دلیل این است که انتظار می‌رود ریسک عملیاتی برای بانکهای اسلامی بیشتر باشد. از سویی، عملکرد شرعی در فعالیتهای بانک اسلامی منجر به ریسک عملیاتی این بانک‌ها می‌شود که مربوط به خطر شهرت این بانک است. سوء رفتار یا سهل انگاری در مورد پیروی از شرع می‌تواند موجب بی اعتبار شدن قراردادها شود (ال تیبی^۱، ۲۰۱۴). بنابراین، ریسک عملیاتی برای معاملات بانکی اسلامی بیشتر است (اریکو و فرجبخش^۲، ۱۹۹۸؛ سانگ و اوستوهیزن^۳، ۲۰۱۴). مدیریت ابزارهای اشتراک گذاری سود و زیان مرتبط با پیچیدگی آنها منجر به ریسک عملیاتی بالاتر می‌شود.

از طرف دیگر، براساس فرضیه‌های به شرح ذیل استدلالهای زیادی وجود دارد مبنی بر اینکه؛ بانکهای اسلامی نسبت به بانکهای معمولی ریسک کمتری دارند. اول، حسابهای PLS به بانک‌های اسلامی اجازه می‌دهد نوسانات در درآمد خود را به صورت بازده نوسان برای این دسته از طلبکاران، به سپرده‌گذاران منتقل کنند. درآمد پایین به معنای پرداخت کمتر به طلبکاران است و این رابطه برای یک بانک معمولی وجود ندارد. در نتیجه، این باعث کاهش خطر ورشکستگی برای بانک می‌شود. دوم، حسابهای PLS انگیزه بیشتری برای سپرده‌گذاران برای ایجاد نظم و انضباط در بانک‌ها بوجود می‌آورند، زیرا آنان بیشتر نگران بازگشت پروژه‌های تأمین شده توسط بانک‌ها هستند که در این صورت مشکلات خطرات اخلاقی ناشی از عدم نظم و انضباط توسط سپرده‌گذاران کاهش می‌یابد (خان و احمد، ۲۰۰۱). سوم، مشتریان بانکهای اسلامی می‌توانند انگیزه بیشتری برای بازپرداخت وام خود به دلایل شرعی داشته باشند. بئل و همکاران^۴ (۲۰۱۴) در مقایسه نرخ‌های پیش فرض بین وام‌های اسلامی و وام‌های متعارف در کلیه وام‌های تجاری اعطا شده در پاکستان از ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۸ شواهدی را ارائه می‌کنند. آنها دریافتند که نرخ پیش فرض برای وام‌های اسلامی نسبت به وام‌های متعارف به میزان قابل ملاحظه‌ای پایین‌تر است. آنها این یافته را براساس تعارض وام گیرندگان در مورد اعتقادات مذهبی خود هنگام تأخیر در وام اسلامی تفسیر می‌کنند.

از منظر تجربی، سه نوع اثر مشاهده شده برای رابطه بین بانکداری اسلامی و ریسک ارائه شده است. چیکک و هسی (۲۰۱۰)، ثبات مالی بین بانکهای اسلامی و متعارف را برای نمونه متقابل کشورها از ۴۷۴ بانک در ۱۹ کشور در طی دوره ۱۹۹۳-۲۰۰۴ مقایسه کردند. آنها ثبات مالی را با Zscore می‌سنجند، که یک ابزار اندازه گیری فردی از ریسک بانکی است که بر ورشکستگی تمرکز دارد. در تجزیه و تحلیل‌های چند متغیره، آنها دریافتند که بانک‌های بزرگ اسلامی نسبت به بانک‌های بزرگ معمولی پایدارتر هستند، در حالی که بانک‌های کوچک اسلامی نسبت به بانک‌های کوچک معمولی پایدارتر هستند. از این رو، تفاوت ریسک

^۱ El Tiby

^۲ Errico and Farahbaksh

^۳ Song and Oosthuizen

^۴ Baele et al.

بانکی بین بانکهای اسلامی و معمولی وابسته به اندازه بانک است. آنها همچنین مشاهده می کنند که بانکهای کوچک اسلامی نسبت به بانکهای بزرگ اسلامی با ثبات تر هستند. بنابراین، تا زمانی که بانکهای اسلامی کوچک باقی بمانند، آنها در ثبات مالی از مزایایی برخوردار هستند.

عابدی فر و همکاران^۱ (۲۰۱۳) مقایسه گسترده تری از ریسک بین بانکهای اسلامی و معمولی را برای نمونه متقابل کشورها از ۵۵۳ بانک در ۲۴ کشور بین سالهای ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۹ ارائه دادند. آنها ریسک ورشکستگی را با امتیاز Z و ریسک اعتباری را با نسبت های از دست دادن وام در نظر می گیرند. علاوه بر این، آنها همچنین با در نظر گرفتن پراکسی برای نرخ بهره، توانایی بانکهای اسلامی در استخراج بالاتر از بانکهای معمولی را اندازه می گیرند: حاشیه سود خالص و نرخ بهره ضمنی. آنها مشاهده می کنند که بانک های اسلامی نسبت به بانک های معمولی ریسک اعتباری کمتری دارند. آنها دریافتند که بانکهای کوچک اسلامی در راستای تحقیق چیک و هسی (۲۰۱۰) ریسک ورشکستگی کمتری نسبت به بانکهای کوچک معمولی دارند، در حالی که هیچ تفاوتی در بانکهای بزرگ مشاهده نشده است. سرانجام، آنها تفاوت قابل توجهی در نرخ بهره پیدا نمی کنند و این امر نشان می دهد که بانک های اسلامی محصولات مالی شفاف شرعی را با هزینه های بالاتر به مشتریان خود ارائه نمی دهند.

بک و همکاران (۲۰۱۳) بانک های اسلامی و متعارف را با تعداد زیادی از شاخص ها از جمله کیفیت دارایی و ثبات مالی مقایسه کردند. آنها نمونه ای از ۲۹۵۶ بانک در ۱۴۱ کشور را برای دوره ۱۹۹۵-۲۰۰۷ در نظر می گیرند. در مقایسه با دو مطالعه قبلی، این کار محدود به کشورهایی نبود که بانکداری اسلامی در آن فعال است. آنها سه شاخص کیفیت دارایی ها (تأمین زیان های مرتبط با تسهیلات، نسبت تسهیلات غیرجاری به کل تسهیلات و ذخیره گیری تسهیلات است که همه با وام های ناخالص هم مقیاس شده اند) و سه شاخص ثبات مالی (نمره Z؛ بازده دارایی و حقوق صاحبان سرمایه) را بررسی نمودند. نتایج تحقیق آنها نشان می دهد که تفاوت قابل توجهی بین بانکهای اسلامی و متعارف در کلیه شاخص های کیفیت دارایی و ثبات مالی، به استثنای حقوق صاحبان سرمایه، که در بانک های اسلامی دارای سطوح بیشتری هستند، وجود ندارد.

۱. پیشینه پژوهش های داخلی

- عینی (۱۳۹۷) در مقاله «مدیریت بهینه ریسک اعتباری» بیان می کند متدولوژی اجرای طرح مدیریت ریسک اعتباری در بانک مستلزم طی فرایند عمومی مدیریت ریسک یعنی شناسایی، اندازه گیری، گزارش، مدیریت و نظارت است. این فرایند در دو بخش اعتبارسنجی و مدیریت سبد اعتبارات اعمال می شود. تخصیص بهینه بخشی از داراییهای عمده هر بانک به عنوان تسهیلات، نیازمند برنامه ریزی و تحلیل های خاص استراتژیک می باشد. مدیران بخش اعتباری، در سایه برنامه ریزیها و استفاده از تحلیل های کمی و ریاضی، می توانند ضریب عدم اطمینان و خطرپذیری را کاهش دهند. از پیشهادات این تحقیق پوشش ریسک اعتباری با

الگوبرداری از فعالیت شرکت‌های بیمه و همچنین تفویض اختیار به بانک‌ها جهت تعیین سقف و کف قیمت در خصوص نرخ سود تسهیلات از جانب بانک مرکزی جهت مدیریت بهینه ریسک اعتباری است. محمودی، زهره و خیر اندیش مسعود (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر ریسک اعتباری مشتریان حقوقی از دیدگاه مدیران و کارشناسان بانک ملت حوزه بندرعباس با استفاده از مدل «AHP به شناسایی عوامل مؤثر بر ریسک اعتباری بانک ملت و رتبه‌بندی آنها با استفاده از مدل AHP پرداخته است. در این تحقیق برای بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی از روش‌های آمار توصیفی و برای شناسایی روابط و تعیین اولویت معیارهای تحقیق از مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیاره و روش تحلیل سلسله مراتبی فازی استفاده شده است. نتایج حاصل از تحلیل سلسله مراتبی فازی نشان می‌دهد که به ترتیب عوامل اقتصادی، فنی و مالی در رتبه اول تا سوم هستند. در بررسی اولویت شاخصهای بعد اقتصادی، قیمت مواد اولیه، عرضه، تقاضا و صادرات دارای بیشترین اولویت هستند. در بعد فنی، محیط زیست، دانش فنی، ظرفیت طرح و کیفیت محصول و در بعد مالی، شاخصهای دوره وصول مطالبات، نسبت آنی، نسبت جاری بازده دارایی و حاشیه سود ناخالص از بیشترین اولویت برخوردار می‌باشند. در مقایسه نهایی شاخصهای شناسایی شده مؤثر در پژوهش، محیط زیست، دانش فنی، قیمت مواد اولیه محصول و کیفیت محصول، در اولویت قرار دارند.

- ندری و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهش خود به بررسی انواع ریسک در دو نظام بانکداری متعارف و بدون ربا و تحلیل جایگاه و نقش ریسک در بانکداری بدون ربا پرداخته‌اند. آن‌ها در پژوهش خود دو دسته ریسک شامل ریسک‌های عمومی و ریسک‌های مخصوص به هر یک از عقود بانکداری اسلامی معرفی کردند. به این ترتیب ریسک‌های عملیاتی، اعتباری، نقدینگی، نرخ بازدهی، نرخ پایه، برداشت قانونی و دولت به عنوان ریسک‌های عمومی در نظام بانکداری بدون ربا شناسایی شدند. از سوی دیگر برای هر یک از عقود مبادله‌ای و نیز عقود مشارکتی ریسک‌های خاص آن‌ها بیان گردید. در نهایت آن‌ها در پژوهش خود منشا ریسک‌های خاص بانکداری بدون ربا را تحلیل و راهکارهایی ارائه نمودند.
- حسین پور و کاوند (۱۳۹۵) در تحقیق خود با استفاده از روش توصیفی به شناسایی انواع ریسک‌های مالی در بانک‌های اسلامی و اولویت بندی آن‌ها پرداختند. نتایج نشان داد که ریسک‌های مالی شامل ریسک‌های مالی مشترک با بانکداری متعارف و ریسک‌های مالی خاص بانکداری اسلامی است که هر یک از این دو دسته خود انواعی دارند. در اولویت‌بندی این ریسک‌ها بر اساس شاخص‌های میزان اهمیت، احتمال رخداد، شدت اثر و میزان نوسان‌ها در گروه ریسک‌های مشترک، ریسک‌های اعتباری، نقدینگی و نرخ ارز و در گروه ریسک‌های خاص، ریسک‌های نرخ بازدهی، قیمت و سرمایه گذاری در ابزارهای مالکیتی در اولویت‌های یک تا سه قرار دارند (حسین پور و کاوند، ۱۳۹۵).

۲. پیشینه پژوهش های خارجی

- احمد و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی با نمونه‌ای از ۶۳ بانک اسلامی از ۱۰ کشور به بررسی تأثیر نظارت شرعی و ساختارهای حاکمیتی بر میزان افشای ریسک عملیاتی پرداخت. مشخص شد که نظارت شرعی، مالکیت بلوک، استقلال هیأت نظارت و کیفیت حاکمیت در سطح کشور، از نظر آماری ارتباط مثبت و معناداری با افشای ریسک عملیاتی دارد. با توسعه و اجرای هیأت نظارت شرعی و سازوکارهای حاکمیتی، این مطالعه دستاوردهایی برای سیاست‌گذاران در کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا دارد که می‌تواند بروز ریسک عملیاتی را بهبود بخشد. این امر مستلزم تقویت درک فعلی از ساختارهای نظارت شرعی و سازوکارهای حاکمیتی است (احمد و همکاران، ۲۰۱۹).
- صفی الله و شمس الدین (۲۰۱۷) در بررسی موضوع "ریسک در بانکداری اسلامی و حاکمیت شرکت‌ها" تفاوت ریسک بین بانک‌های اسلامی و متعارف را با توجه ویژه به نقش ترکیب هیأت نظارت شرعی در ریسک بانک‌های اسلامی بررسی کردند. از ۲۸ کشور تعدادی بانک به عنوان نمونه انتخاب شد. پس از آزمون فرضیه‌ها با استفاده از مدل ریسک بانکی دریافتند که بانک‌های اسلامی در مقایسه با بانک‌های متعارف، ریسک نقدینگی بالاتر، ریسک اعتباری و ریسک عدم پرداخت کمتر اما ریسک عملیاتی مشابه هم دارند. همچنین با افزایش اندازه SSB و ارتقاء مدارک تحصیلی اعضای SSB، ریسک‌های عملیاتی و عدم پرداخت کاهش می‌یابد، اما با افزایش محققان بنام شرع در SSB این ریسک‌ها افزایش می‌یابند. ویژگی‌های SSB تأثیر قابل توجهی بر ریسک‌های نقدینگی و اعتباری ندارند (صفی الله و شمس الدین، ۲۰۱۷).
- میسمان و همکاران (۲۰۱۵) در ارزیابی ریسک اعتباری بانک‌های اسلامی در مالزی از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۳، با استفاده از مدل اثر ثابت دریافتند که کیفیت منابع مالی و نرخ بازدهی سرمایه بین بانک‌های اسلامی با مالکیت محلی و مالکیت خارجی به دلیل شرایط متفاوت، اختلاف معناداری وجود دارد.
- داسیلو و دیوینو (۲۰۱۳)، پژوهشی با عنوان "نقش قوانین بانکی در یک اقتصاد تحت ریسک اعتباری و شوک نقدینگی" در کشور برزیل انجام دادند. نتایج این مطالعه نشان داد که ریسک اعتباری، دوره‌ای است و ریسک پیش فرض به ویژگی‌های ساختاری بستگی دارد. بنابراین سیاست‌گذاران بانکی می‌توانند با تنظیم سیاست‌هایی برای ارتقای ثبات مالی و کارایی، نوسانات خروجی را کاهش دهند (داسیلو و دیوینو، ۲۰۱۳).

۳. تحلیل یافته‌ها

نتایج حاصل از اجرای روش دلفی فازی

پاسخ‌های مشارکت‌کنندگان در مرحله نهایی در تأیید موارد پذیرش مرحله اول بود و بنابراین نیازی به اجرای مرحله سوم دلفی فازی نیست و در نهایت رتبه بندی ریسک‌ها در طبقه هریک از عقود اسلامی بعد از اجرای روش دلفی فازی به شرح زیر است:

۱. رتبه بندی ریسک ها در طبقه هریک از عقود اسلامی بعد از اجرای روش دلفی فازی

طبقه	نوع ریسک	میانگین بیشترین	میانگین کل	میانگین کمترین	فازی زدایی
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۸۳۳	۰/۵۰۰	۰/۷۵۰
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۸۲۷	۰/۵۰۰	۰/۷۴۸
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۸۲۳	۰/۵۰۰	۰/۷۴۷
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۸۱۸	۰/۵۰۰	۰/۷۴۵
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۷۶۳	۰/۲۵۰	۰/۶۴۳
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۷۶۲	۰/۲۵۰	۰/۶۴۳
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۷۵۳	۰/۲۵۰	۰/۶۴۰
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۵۱۵	۰/۲۵۰	۰/۵۶۱
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۴۳۸	۰/۲۵۰	۰/۵۳۵
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۳۲۰	۰/۰۸۳	۰/۴۴۰
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۲۱۰	۰/۰۸۳	۰/۴۰۳
مراجعه	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۸۳۰	۰/۷۵۰	۰/۸۳۲
مراجعه	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۹۰۸	۰/۵۰۰	۰/۷۷۵
مراجعه	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۹۰۵	۰/۵۰۰	۰/۷۷۴
مراجعه	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۸۷۲	۰/۵۰۰	۰/۷۶۳
مراجعه	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۸۵۸	۰/۵۰۰	۰/۷۵۸
مراجعه	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۷۶۲	۰/۲۵۰	۰/۶۴۳
مراجعه	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۷۵۳	۰/۲۵۰	۰/۶۴۰
مراجعه	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۵۰۳	۰/۲۵۰	۰/۵۵۷
مراجعه	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۴۳۸	۰/۲۵۰	۰/۵۳۵
مراجعه	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۴۲۸	۰/۰۸۳	۰/۴۷۶
مراجعه	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۲۷۷	۰/۰۸۳	۰/۴۲۶
استصناع	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷
استصناع	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷
استصناع	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۸۳۰	۰/۷۵۰	۰/۸۳۲
استصناع	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۹۰۸	۰/۵۰۰	۰/۷۷۵
استصناع	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۸۷۸	۰/۵۰۰	۰/۷۶۵
استصناع	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۸۷۲	۰/۵۰۰	۰/۷۶۳
استصناع	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۸۶۸	۰/۵۰۰	۰/۷۶۲
استصناع	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۷۶۵	۰/۲۵۰	۰/۶۴۴
استصناع	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۴۷۸	۰/۲۵۰	۰/۵۴۸
استصناع	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۴۶۷	۰/۰۸۳	۰/۴۸۹
استصناع	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۲۹۳	۰/۰۸۳	۰/۴۳۱
مضاربه	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷
مضاربه	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷

طبقه	نوع ریسک	میانگین بیشترین	میانگین کل	میانگین کمترین	فازی زدایی
مضاربه	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۸۹۰	۰/۷۵۰	۰/۸۵۲
مضاربه	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۸۸۷	۰/۷۵۰	۰/۸۵۱
مضاربه	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۸۸۳	۰/۷۵۰	۰/۸۵۰
مضاربه	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۸۹۲	۰/۵۰۰	۰/۷۶۹
مضاربه	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۸۸۸	۰/۵۰۰	۰/۷۶۸
مضاربه	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۸۷۵	۰/۵۰۰	۰/۷۶۴
مضاربه	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۸۶۸	۰/۵۰۰	۰/۷۶۲
مضاربه	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۳۸۳	۰/۲۵۰	۰/۵۱۷
مضاربه	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۳۷۲	۰/۲۵۰	۰/۵۱۳
فروش اقساطی	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۸۲۵	۰/۵۰۰	۰/۷۴۷
فروش اقساطی	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۸۱۸	۰/۵۰۰	۰/۷۴۵
فروش اقساطی	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۸۱۵	۰/۵۰۰	۰/۷۴۴
فروش اقساطی	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۸۱۰	۰/۵۰۰	۰/۷۴۲
فروش اقساطی	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۷۵۵	۰/۲۵۰	۰/۶۴۱
فروش اقساطی	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۷۵۳	۰/۲۵۰	۰/۶۴۰
فروش اقساطی	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۷۴۵	۰/۲۵۰	۰/۶۳۷
فروش اقساطی	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۵۰۷	۰/۲۵۰	۰/۵۵۸
فروش اقساطی	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۴۳۰	۰/۲۵۰	۰/۵۳۲
فروش اقساطی	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۳۱۲	۰/۰۸۳	۰/۴۳۷
فروش اقساطی	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۲۰۲	۰/۰۸۳	۰/۴۰۱
مشارکت مدنی	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷
مشارکت مدنی	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷
مشارکت مدنی	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۸۹۳	۰/۷۵۰	۰/۸۵۳
مشارکت مدنی	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۸۹۰	۰/۷۵۰	۰/۸۵۲
مشارکت مدنی	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۸۸۳	۰/۷۵۰	۰/۸۵۰
مشارکت مدنی	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۸۹۵	۰/۵۰۰	۰/۷۷۱
مشارکت مدنی	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۸۸۲	۰/۵۰۰	۰/۷۶۶
مشارکت مدنی	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۸۶۸	۰/۵۰۰	۰/۷۶۲
مشارکت مدنی	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۴۱۰	۰/۲۵۰	۰/۵۲۶
مشارکت مدنی	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۳۹۸	۰/۲۵۰	۰/۵۲۲
مشارکت حقوقی	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷
مشارکت حقوقی	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷
مشارکت حقوقی	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷	۰/۹۱۷
مشارکت حقوقی	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۸۹۷	۰/۷۵۰	۰/۸۵۴
مشارکت حقوقی	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۸۹۳	۰/۷۵۰	۰/۸۵۳

طبقه	نوع ریسک	میانگین بیشترین	میانگین کل	میانگین کمترین	فازی زدایی
مشارکت حقوقی	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۸۹۰	۰/۷۵۰	۰/۸۵۲
مشارکت مدنی	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۹۰۸	۰/۵۰۰	۰/۷۷۵
مشارکت حقوقی	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۹۰۵	۰/۵۰۰	۰/۷۷۴
مشارکت حقوقی	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۸۹۲	۰/۵۰۰	۰/۷۶۹
مشارکت حقوقی	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۸۷۵	۰/۵۰۰	۰/۷۶۴
مشارکت حقوقی	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۴۵۰	۰/۲۵۰	۰/۵۳۹
مشارکت حقوقی	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۴۳۸	۰/۲۵۰	۰/۵۳۵
اجاره به شرط تملیک	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۹۱۳	۰/۷۵۰	۰/۸۶۰
اجاره به شرط تملیک	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۹۱۳	۰/۷۵۰	۰/۸۶۰
اجاره به شرط تملیک	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۷۶۰	۰/۲۵۰	۰/۶۴۲
اجاره به شرط تملیک	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۷۶۰	۰/۲۵۰	۰/۶۴۲
اجاره به شرط تملیک	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۶۰۰	۰/۲۵۰	۰/۵۸۹
اجاره به شرط تملیک	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۳۹۸	۰/۲۵۰	۰/۵۲۲
اجاره به شرط تملیک	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۳۹۸	۰/۲۵۰	۰/۵۲۲
اجاره به شرط تملیک	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۳۳۰	۰/۲۵۰	۰/۴۹۹
اجاره به شرط تملیک	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۲۷۸	۰/۲۵۰	۰/۴۸۲
اجاره به شرط تملیک	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۲۷۸	۰/۲۵۰	۰/۴۸۲
اجاره به شرط تملیک	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۲۷۸	۰/۲۵۰	۰/۴۸۲
جعاله	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۷۶۲	۰/۲۵۰	۰/۶۴۳
جعاله	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۷۵۸	۰/۲۵۰	۰/۶۴۲
جعاله	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۷۵۷	۰/۲۵۰	۰/۶۴۱
جعاله	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۷۵۳	۰/۲۵۰	۰/۶۴۰
جعاله	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۷۵۳	۰/۲۵۰	۰/۶۴۰
جعاله	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۷۴۳	۰/۲۵۰	۰/۶۳۷
جعاله	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۷۴۲	۰/۲۵۰	۰/۶۳۶
جعاله	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۷۳۳	۰/۲۵۰	۰/۶۳۳
جعاله	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۶۸۷	۰/۲۵۰	۰/۶۱۸
جعاله	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۶۱۷	۰/۲۵۰	۰/۵۹۴
جعاله	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۷۰۲	۰/۸۳	۰/۵۶۷
بیع سلف	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۷۵۲	۰/۲۵۰	۰/۶۳۹
بیع سلف	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۷۴۸	۰/۲۵۰	۰/۶۳۸
بیع سلف	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۷۴۲	۰/۲۵۰	۰/۶۳۶
بیع سلف	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۷۳۲	۰/۲۵۰	۰/۶۳۳
بیع سلف	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۷۳۰	۰/۲۵۰	۰/۶۳۲
بیع سلف	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۷۲۲	۰/۲۵۰	۰/۶۲۹

طبقه	نوع ریسک	میانگین بیشترین	میانگین کل	میانگین کمترین	فازی زدایی
بیع سلف	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۷۲۲	۰/۲۵۰	۰/۶۲۹
بیع سلف	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۷۰۸	۰/۲۵۰	۰/۶۲۵
بیع سلف	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۶۹۰	۰/۲۵۰	۰/۶۱۹
بیع سلف	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۶۳۳	۰/۲۵۰	۰/۶۰۰
بیع سلف	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۵۹۲	۰/۲۵۰	۰/۵۸۶
مزارعه	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۷۶۷	۰/۲۵۰	۰/۶۴۴
مزارعه	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۷۵۸	۰/۲۵۰	۰/۶۴۲
مزارعه	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۷۵۳	۰/۲۵۰	۰/۶۴۰
مزارعه	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۷۵۲	۰/۲۵۰	۰/۶۳۹
مزارعه	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۷۵۰	۰/۲۵۰	۰/۶۳۹
مزارعه	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۷۳۷	۰/۲۵۰	۰/۶۳۴
مزارعه	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۷۱۲	۰/۲۵۰	۰/۶۲۶
مزارعه	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۶۵۵	۰/۲۵۰	۰/۶۰۷
مزارعه	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۶۱۳	۰/۲۵۰	۰/۵۹۳
مزارعه	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۶۳۰	۰/۰۸۳	۰/۵۴۳
مزارعه	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۳۲۰	۰/۰۸۳	۰/۵۴۰
مساقات	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۷۷۸	۰/۲۵۰	۰/۶۴۸
مساقات	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۷۷۲	۰/۲۵۰	۰/۶۴۶
مساقات	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۷۶۷	۰/۲۵۰	۰/۶۴۴
مساقات	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۷۶۲	۰/۲۵۰	۰/۶۴۳
مساقات	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۷۴۵	۰/۲۵۰	۰/۶۳۷
مساقات	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۷۳۸	۰/۲۵۰	۰/۶۳۵
مساقات	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۶۸۷	۰/۲۵۰	۰/۶۱۸
مساقات	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۶۲۲	۰/۲۵۰	۰/۵۹۶
مساقات	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۷۵۳	۰/۰۸۳	۰/۵۸۴
مساقات	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۶۴۰	۰/۰۸۳	۰/۵۴۷
مساقات	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۵۸۷	۰/۰۸۳	۰/۵۲۹
خرید دین	ریسک اعتباری	۰/۹۱۷	۰/۸۳۷	۰/۵۰۰	۰/۷۵۱
خرید دین	ریسک بازار	۰/۹۱۷	۰/۸۲۷	۰/۵۰۰	۰/۷۴۸
خرید دین	ریسک عملیاتی	۰/۹۱۷	۰/۸۲۳	۰/۵۰۰	۰/۷۴۷
خرید دین	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷	۰/۸۱۲	۰/۵۰۰	۰/۷۴۳
خرید دین	ریسک نرخ پایه	۰/۹۱۷	۰/۷۹۲	۰/۲۵۰	۰/۶۵۳
خرید دین	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷	۰/۷۳۲	۰/۲۵۰	۰/۶۳۳
خرید دین	ریسک قیمت	۰/۹۱۷	۰/۷۳۷	۰/۲۵۰	۰/۶۳۱
خرید دین	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷	۰/۶۸۰	۰/۰۸۳	۰/۵۶۰

طبقه	نوع ریسک	میانگین بیشترین	میانگین کل	میانگین کمترین	فازی زدایی
خرید دین	ریسک نرخ اجاره	۰/۹۱۷	۰/۴۴۳	۰/۲۵۰	۰/۵۳۷
خرید دین	ریسک طرف مقابل	۰/۹۱۷	۰/۴۲۲	۰/۲۵۰	۰/۵۲۹
خرید دین	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۲۲۵	۰/۰۸۳	۰/۴۰۸

در نهایت طبقه بندی ریسک در کل عقود اسلامی به شرح زیر است:

۲. طبقه بندی ریسک در کل عقود اسلامی

طبقه	میانگین ریسک ها
مشارکت حقوقی	۰/۷۸۹
مشارکت مدنی	۰/۷۷۳
مضاربه	۰/۷۷۱
استصناع	۰/۷۱۳
مراجعه	۰/۶۵۳
خرید دین	۰/۶۳۱
جعاله	۰/۶۲۶
بیع سلف	۰/۶۲۴
تسهیلات قرض الحسنه	۰/۶۲۳
فروش اقساطی	۰/۶۲۰
مزارعه	۰/۶۱۴
مسااقات	۰/۶۱۲
اجاره به شرط تملیک	۰/۵۹۸

تاکنون ریسک ها در عقود اسلامی شناسایی شده و رتبه آنها نیز در قالب هر طبقه و در قالب کل عقود اسلامی تعیین گردید حال برای بررسی واکنش مشتریان نسبت از درک ریسک های مذکور، دو نوع پرسشنامه بین ۵۰ نفر متقاضی اخذ تسهیلات توزیع شد. در پرسشنامه اول بدون اینکه ریسک انواع عقود معرفی شوند، از متقاضی درخواست شده است که یک نوع از تسهیلات را انتخاب نمایند و در پرسشنامه دوم نیز علاوه بر سؤال فوق، ریسک هر کدام یک از عقود اسلامی که در بالا شناسایی شده بود را برایشان اعلام شد و نتایج حاصل از مقایسه بین زوج ها، به شرح زیر است.

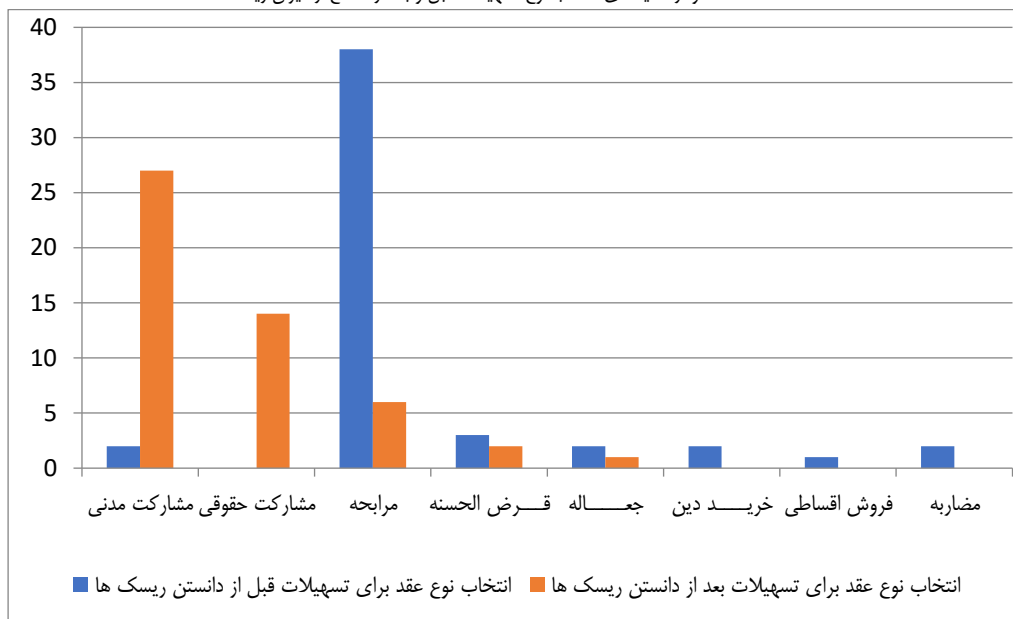
۳. جدول مقایسه‌ای انتخاب نوع تسهیلات قبل و بعد از اطلاع از میزان ریسک

مشارکت‌کننده	رتبه	نوع تسهیلات	سن	انتخاب نوع عقد برای تسهیلات قبل از دانستن ریسک‌ها	انتخاب نوع عقد برای تسهیلات بعد از دانستن ریسک‌ها
۱	۱	دیپلم	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	قرض الحسنه	قرض الحسنه
۲	۱	کاردانی	کمتر از ۳۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۳	۱	کارشناسی	کمتر از ۳۰ سال	مراجعه	مشارکت حقوقی
۴	۱	کارشناسی	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۵	۱	کارشناسی ارشد	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	مراجعه	مشارکت حقوقی
۶	۲	دکتری	کمتر از ۳۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۷	۲	دیپلم	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	مراجعه	مشارکت حقوقی
۸	۱	کاردانی	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	مراجعه	مشارکت حقوقی
۹	۱	کارشناسی	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	جعاله	مشارکت مدنی
۱۰	۱	دیپلم	بین ۵۰ الی ۶۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۱۱	۱	کاردانی	بیش از ۶۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۱۲	۱	کارشناسی	کمتر از ۳۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۱۳	۱	دیپلم	بین ۳۰ الی ۴۰ سال	خرید دین	مشارکت مدنی
۱۴	۱	کاردانی	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	قرض الحسنه	مشارکت مدنی
۱۵	۱	کارشناسی	بین ۵۰ الی ۶۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۱۶	۱	کارشناسی	بیش از ۶۰ سال	مراجعه	مشارکت حقوقی
۱۷	۱	دیپلم	کمتر از ۳۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۱۸	۱	کارشناسی	بین ۳۰ الی ۴۰ سال	فروش اقساطی	مشارکت حقوقی
۱۹	۲	کارشناسی	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	مشارکت مدنی	مشارکت مدنی
۲۰	۲	کارشناسی	بین ۵۰ الی ۶۰ سال	مراجعه	مشارکت حقوقی
۲۱	۲	کارشناسی	بیش از ۶۰ سال	مراجعه	مراجعه
۲۲	۱	کارشناسی	کمتر از ۳۰ سال	مراجعه	مراجعه
۲۳	۱	کارشناسی	بین ۳۰ الی ۴۰ سال	مراجعه	قرض الحسنه
۲۴	۱	کارشناسی	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	مراجعه	مراجعه
۲۵	۱	کارشناسی	بین ۵۰ الی ۶۰ سال	مراجعه	مراجعه

کتاب مشارکت	ردیف	عنوان	سن	انتخاب نوع عقد برای تسهیلات قبل از دانستن ریسک ها	انتخاب نوع عقد برای تسهیلات بعد از دانستن ریسک ها
۲۶	۱	کارشناسی	بیش از ۶۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۲۷	۲	کارشناسی	کمتر از ۳۰ سال	قرض الحسنه	مشارکت مدنی
۲۸	۲	کارشناسی	بین ۳۰ الی ۴۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۲۹	۱	کارشناسی	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	مراجعه	مشارکت حقوقی
۳۰	۱	کارشناسی	بین ۵۰ الی ۶۰ سال	مضاربه	مشارکت مدنی
۳۱	۲	کارشناسی	بیش از ۶۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۳۲	۱	کارشناسی	کمتر از ۳۰ سال	مشارکت مدنی	مشارکت مدنی
۳۳	۱	کارشناسی	بین ۳۰ الی ۴۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۳۴	۱	کارشناسی	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۳۵	۱	کارشناسی	بین ۵۰ الی ۶۰ سال	جعاله	مشارکت مدنی
۳۶	۱	کارشناسی	بیش از ۶۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۳۷	۱	کارشناسی	کمتر از ۳۰ سال	مراجعه	مشارکت حقوقی
۳۸	۱	کارشناسی	بین ۳۰ الی ۴۰ سال	مراجعه	مشارکت حقوقی
۳۹	۱	کارشناسی	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	خرید دین	مشارکت حقوقی
۴۰	۱	کارشناسی	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	مراجعه	مشارکت حقوقی
۴۱	۱	کارشناسی	بیش از ۶۰ سال	مراجعه	مشارکت حقوقی
۴۲	۱	کارشناسی	کمتر از ۳۰ سال	مراجعه	مشارکت حقوقی
۴۳	۱	کارشناسی	بین ۳۰ الی ۴۰ سال	مضاربه	مشارکت مدنی
۴۴	۱	کارشناسی ارشد	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	مراجعه	مراجعه
۴۵	۱	کارشناسی	بین ۵۰ الی ۶۰ سال	مراجعه	مراجعه
۴۶	۱	کارشناسی ارشد	بیش از ۶۰ سال	مراجعه	جعاله
۴۷	۱	کارشناسی ارشد	بین ۳۰ الی ۴۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۴۸	۱	کارشناسی	بین ۴۰ الی ۵۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۴۹	۲	کارشناسی ارشد	بین ۵۰ الی ۶۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی
۵۰	۱	کارشناسی ارشد	بیش از ۶۰ سال	مراجعه	مشارکت مدنی

۱. نمودار مقایسه‌ای انتخاب نوع تسهیلات قبل و بعد از اطلاع از میزان ریسک

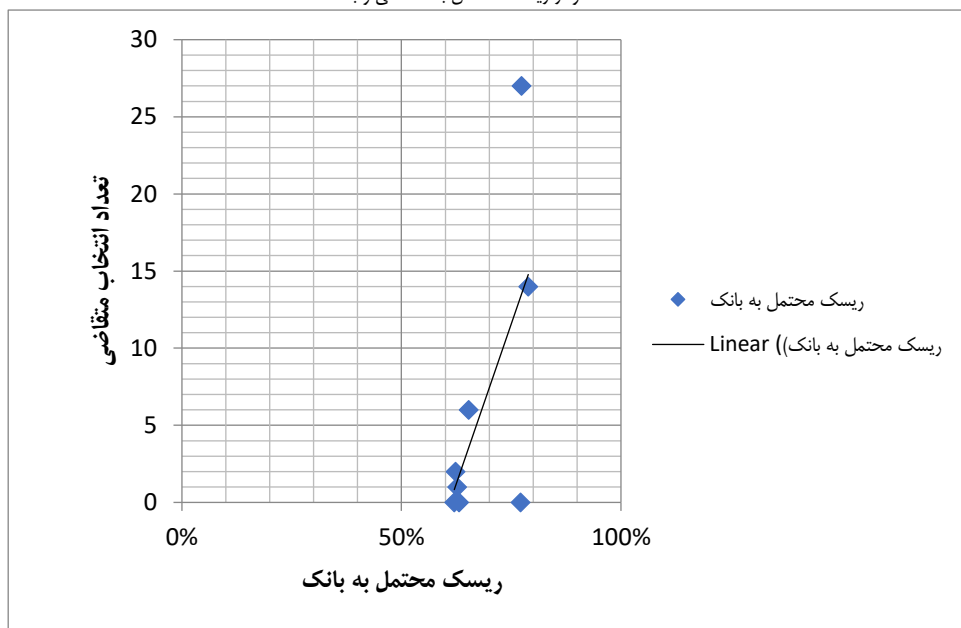

۴. درصد تغییر در نوع تسهیلات قبل و بعد از اطلاع از میزان ریسک

نوع عقد	انتخاب نوع عقد برای تسهیلات قبل از دانستن ریسک ها	انتخاب نوع عقد برای تسهیلات بعد از دانستن ریسک ها	ریسک محتمل به مشتری
جعاله	۲	۱	٪۷۷
خرید دین	۲	۰	٪۷۹
فروش اقساطی	۱	۰	٪۶۵
قرض الحسنه	۳	۲	٪۶۲
مرابحه	۳۸	۶	٪۶۳
مشارکت مدنی	۲	۲۷	٪۶۳
مشارکت حقوقی	۰	۱۴	٪۶۲
مضاربه	۲	۰	٪۷۷
جمع	۵۰	۵۰	

۲. نمودار ریسک محتمل به متقاضی و بانک

۴. بحث و نتیجه گیری

بانکداری اسلامی شاکله‌ی اصلی امور مالی اسلامی را تشکیل می‌دهد که مؤسسه‌های اعتباری اسلامی به ویژه در خاورمیانه و آسیا بیشترین فعالیت را در این خصوص دارند. پیامدهای توسعه بانکداری اسلامی بر تجارت جهانی مؤثر بوده است. تحقیقات زیادی برای یافتن چگونگی گسترش بانکداری اسلامی و اثرات آن بر اقتصاد و کارایی مؤسسات اعتباری (عبدالمجید و همکاران^۱، ۲۰۱۰؛ سیری^۲، ۲۰۱۰)، رقابت بانکی (ترک-آریس، ۲۰۱۰؛ ویل، ۲۰۱۱) و تأثیرات کلان در مورد توسعه مالی (چریت^۳، ۲۰۱۴) و رشد اقتصادی (چریت و ویلیام^۴، ۲۰۱۵؛ ایمام و کودار^۵، ۲۰۱۶) انجام شده است. چندین مطالعه به بررسی اندازه‌گیری ریسک بین دو نوع بانکداری اسلامی و تجاری (معمولی) پرداخته‌اند (چکیک و هسی^۶، ۲۰۱۰؛

^۱ Abdul-Majid et al

^۲ Srairi,

^۳ Gheeraert

^۴ Gheeraert and Weill

^۵ Imam and Kpodar

^۶ Čihák and Hesse

ابدیفار و همکاران^۱، ۲۰۱۳؛ بیک و همکاران^۲، ۲۰۱۳). طبق برخی از پژوهش‌ها، مؤسسات اعتباری کوچک اسلامی از ریسک پایین تری نسبت به مؤسسات اعتباری معمولی برخوردار هستند، در حالی که هیچ تفاوتی بین ریسک میان بانک‌های بزرگ اسلامی و مؤسسات اعتباری بزرگ معمولی مشاهده نشده است. با این وجود، فاصله ریسک‌پذیری بین دو نوع مؤسسه اعتباری (اسلامی و معمولی) ممکن است تحت تأثیر چارچوب نظارتی کشور باشد. کومپ و هانا^۳ (۲۰۱۲) نشان داده‌اند که تأثیر مقررات بر ریسک بانکی در بین مؤسسات اعتباری، یکنواخت نیست و در مؤسسات اعتباری پریسک، تأثیر مقررات بیشتر است. مفهوم ریسک در تمام جهان مورد استفاده قرار می‌گیرد و مدیریت آن برای مؤسسات اعتباری در راستای دستیابی به اهداف و کاهش اثر نامطلوب ریسک، به اندازه‌ای دارای ارزش است که مشتری‌مداری و روش‌های مدیریت ریسک، عملیات و عملکرد مؤسسه اعتباری به صورت زمانبندی شده، منتشر می‌کنند. ماهیت عملیات بانکی‌پذیرش ریسک است و بدون پذیرش آن، بانک‌ها قادر به سودآوری و رشد نخواهند بود. این مطالعه به بررسی درباره عدم درک در رابطه با رفتار مصرف‌کننده نسبت به ریسک در بانکداری اسلامی می‌پردازد و تأکید ویژه‌ای بر بررسی نقش نگرش ریسک در تصمیم‌گیری مصرف‌کننده دارد. رشد سریع بانکداری اسلامی و زمینه‌های محیطی پویا این مسئله را ایجاد می‌کند که چگونه درک ریسک مصرف‌کنندگان اسلامی بر نگرش و تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری آنها تأثیر می‌گذارد. صاحب‌نظران، از جمله آمالیا و یونوت (۲۰۰۹) و سیتکین و پابلو (۱۹۹۲) استدلال می‌کنند که مهمترین جنبه‌هایی که بر رفتار مصرف‌کننده تأثیر می‌گذارد، درک ریسک و نگرش آنها به ریسک است. نگرش ریسک را به عنوان تفسیر مشتری در مورد محتوای ریسک تعریف نموده است. در همین حال، درک ریسک مربوط به تفسیر مصرف‌کننده از احتمال قرار گرفتن در معرض ریسک است (آمالیا و یونوت، ۲۰۰۹). هدف اولیه و مهمترین گام در این پژوهش، شناسایی ریسک‌ها در بانکداری اسلامی است. بانک‌ها به دلیل ماهیت فعالیت خود از همان آغاز با انواع ریسک، همچون ریسک‌های اعتباری، بازار، دارایی، عملیاتی، نقدینگی و ریسک نرخ بهره مواجه بوده و سعی نموده‌اند تا این ریسک‌ها را شناسایی و مدیریت کنند. عملیات بانکی ارتباط میان تأمین‌کننده و تأمین‌شونده را موجب می‌شود. برقراری این ارتباط تعهداتی را برای طرفین ایجاد می‌کند. همانگونه که تأمین‌کننده بایستی منابع مورد نیاز مشتریان را فراهم نماید، دریافت‌کنندگان منابع نیز متعهد به پرداخت تسهیلات دریافتی در طول دوره توافقی خواهند بود و در صورت عدم پرداخت به موقع، فعالیت مالی تأمین‌کنندگان را تحت تأثیر قرار خواهند داد. یکی از آثار و پیامدهای فعالیتهای تأمین مالی در بانکها و مؤسسات مالی، پیدایش مطالبات معوق است، پدیده‌ای که از دغدغه‌های مهم بانکها و مؤسسات مالی اعتباری است و تأثیر منفی در چرخه منابع و مصارف خواهد گذاشت. بدین منظور محقق در ابتدا به بررسی

^۱ Abedifar et al

^۲ Beck et al

^۳ Klomp and De Haan

ادبیات نظری^۱ و منابع دسته دوم (کتاب، اینترنت، گزارش‌ها) و اسناد (عمومی، اسناد شرکت، رسانه‌ها جمعی)؛ با هدف آشنایی با حوزه پژوهش مفاهیم اصلی، نظریه‌های موجود پرداختند. در نتیجه با بررسی ادبیات اولیه، پایه ابتدایی پژوهش شکل داده شد. سپس به بررسی نظام‌مند ادبیات، با تأکید بر فرا تحلیل به عنوان روش اصلی پژوهش تمرکز شد.

✓ هر کدام از ریسک‌های فوق در عقود خاص، دارای وزن خاصی است که بعد از تحلیل فازی، وزن هر ریسک در عقود اسلامی به شرح جدول زیر مشخص شد:

طبقه	نوع ریسک	وزن (رتبه) ریسک
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک اعتباری	۰/۷۵۰
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک عملیاتی	۰/۷۴۸
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک بازار	۰/۷۴۷
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک نقدینگی	۰/۷۴۵
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک عدم تقارن	۰/۶۴۳
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک طرف مقابل	۰/۶۴۳
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک نرخ پایه	۰/۶۴۰
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک قیمت	۰/۵۶۱
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک نرخ اجاره	۰/۵۳۵
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۴۴۰
تسهیلات قرض الحسنه	ریسک نرخ بازده	۰/۴۰۳
مراجعه	ریسک قیمت	۰/۸۳۲
مراجعه	ریسک اعتباری	۰/۷۷۵
مراجعه	ریسک نقدینگی	۰/۷۷۴
مراجعه	ریسک عملیاتی	۰/۷۶۳
مراجعه	ریسک بازار	۰/۷۵۸
مراجعه	ریسک طرف مقابل	۰/۶۴۳
مراجعه	ریسک نرخ پایه	۰/۶۴۰
مراجعه	ریسک عدم تقارن	۰/۵۵۷
مراجعه	ریسک نرخ اجاره	۰/۵۳۵
مراجعه	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۴۷۶
مراجعه	ریسک نرخ بازده	۰/۴۲۶

^۱ narrative literature review

طبقه	نوع ریسک	وزن (رتبه) ریسک
استصناع	ریسک نقدینگی	۰/۹۱۷
استصناع	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷
استصناع	ریسک قیمت	۰/۸۳۲
استصناع	ریسک اعتباری	۰/۷۷۵
استصناع	ریسک عملیاتی	۰/۷۶۵
استصناع	ریسک طرف مقابل	۰/۷۶۳
استصناع	ریسک بازار	۰/۷۶۲
استصناع	ریسک نرخ پایه	۰/۶۴۴
استصناع	ریسک نرخ اجاره	۰/۵۴۸
استصناع	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۴۸۹
استصناع	ریسک نرخ بازده	۰/۴۳۱
مضاربه	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷
مضاربه	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷
مضاربه	ریسک نرخ پایه	۰/۸۵۲
مضاربه	ریسک طرف مقابل	۰/۸۵۱
مضاربه	ریسک نقدینگی	۰/۸۵۰
مضاربه	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۷۶۹
مضاربه	ریسک عملیاتی	۰/۷۶۸
مضاربه	ریسک اعتباری	۰/۷۶۴
مضاربه	ریسک بازار	۰/۷۶۲
مضاربه	ریسک قیمت	۰/۵۱۷
مضاربه	ریسک نرخ اجاره	۰/۵۱۳
فروش اقساطی	ریسک اعتباری	۰/۷۴۷
فروش اقساطی	ریسک عملیاتی	۰/۷۴۵
فروش اقساطی	ریسک بازار	۰/۷۴۴
فروش اقساطی	ریسک نقدینگی	۰/۷۴۲
فروش اقساطی	ریسک عدم تقارن	۰/۶۴۱

طبقه	نوع ریسک	وزن (رتبه) ریسک
فروش اقساطی	ریسک طرف مقابل	۰/۶۴۰
فروش اقساطی	ریسک نرخ پایه	۰/۶۳۷
فروش اقساطی	ریسک قیمت	۰/۵۵۸
فروش اقساطی	ریسک نرخ اجاره	۰/۵۳۲
فروش اقساطی	ریسک سرمایه گذاری	۰/۴۳۷
فروش اقساطی	ریسک نرخ بازده	۰/۴۰۱
مشارکت مدنی	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷
مشارکت مدنی	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷
مشارکت مدنی	ریسک نرخ پایه	۰/۸۵۳
مشارکت مدنی	ریسک طرف مقابل	۰/۸۵۲
مشارکت مدنی	ریسک نقدینگی	۰/۸۵۰
مشارکت مدنی	ریسک عملیاتی	۰/۷۷۱
مشارکت مدنی	ریسک اعتباری	۰/۷۶۶
مشارکت مدنی	ریسک بازار	۰/۷۶۲
مشارکت مدنی	ریسک قیمت	۰/۵۲۶
مشارکت مدنی	ریسک نرخ اجاره	۰/۵۲۲
مشارکت حقوقی	ریسک عدم تقارن	۰/۹۱۷
مشارکت حقوقی	ریسک نرخ بازده	۰/۹۱۷
مشارکت حقوقی	ریسک سرمایه گذاری	۰/۹۱۷
مشارکت حقوقی	ریسک نرخ پایه	۰/۸۵۴
مشارکت حقوقی	ریسک نقدینگی	۰/۸۵۳
مشارکت حقوقی	ریسک طرف مقابل	۰/۸۵۲
مشارکت مدنی	ریسک سرمایه گذاری	۰/۷۷۵
مشارکت حقوقی	ریسک عملیاتی	۰/۷۷۴
مشارکت حقوقی	ریسک اعتباری	۰/۷۶۹
مشارکت حقوقی	ریسک بازار	۰/۷۶۴
مشارکت حقوقی	ریسک قیمت	۰/۵۳۹

طبقه	نوع ریسک	وزن (رتبه) ریسک
مشارکت حقوقی	ریسک نرخ اجاره	۰/۵۳۵
اجاره به شرط تملیک	ریسک بازار	۰/۸۶۰
اجاره به شرط تملیک	ریسک عملیاتی	۰/۸۶۰
اجاره به شرط تملیک	ریسک نرخ پایه	۰/۶۴۲
اجاره به شرط تملیک	ریسک قیمت	۰/۶۴۲
اجاره به شرط تملیک	ریسک نقدینگی	۰/۵۸۹
اجاره به شرط تملیک	ریسک نرخ اجاره	۰/۵۲۲
اجاره به شرط تملیک	ریسک طرف مقابل	۰/۵۲۲
اجاره به شرط تملیک	ریسک اعتباری	۰/۴۹۹
اجاره به شرط تملیک	ریسک عدم تقارن	۰/۴۸۲
اجاره به شرط تملیک	ریسک نرخ بازده	۰/۴۸۲
اجاره به شرط تملیک	ریسک سرمایه گذاری	۰/۴۸۲
جعاله	ریسک نقدینگی	۰/۶۴۳
جعاله	ریسک عملیاتی	۰/۶۴۲
جعاله	ریسک اعتباری	۰/۶۴۱
جعاله	ریسک بازار	۰/۶۴۰
جعاله	ریسک نرخ پایه	۰/۶۴۰
جعاله	ریسک قیمت	۰/۶۳۷
جعاله	ریسک طرف مقابل	۰/۶۳۶
جعاله	ریسک نرخ اجاره	۰/۶۳۳
جعاله	ریسک عدم تقارن	۰/۶۱۸
جعاله	ریسک نرخ بازده	۰/۵۹۴
جعاله	ریسک سرمایه گذاری	۰/۵۶۷
بیع سلف	ریسک بازار	۰/۶۳۹
بیع سلف	ریسک نقدینگی	۰/۶۳۸
بیع سلف	ریسک عملیاتی	۰/۶۳۶
بیع سلف	ریسک قیمت	۰/۶۳۳

طبقه	نوع ریسک	وزن (رتبه) ریسک
بیع سلف	ریسک نرخ پایه	۰/۶۳۲
بیع سلف	ریسک اعتباری	۰/۶۲۹
بیع سلف	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۶۲۹
بیع سلف	ریسک نرخ بازده	۰/۶۲۵
بیع سلف	ریسک نرخ اجاره	۰/۶۱۹
بیع سلف	ریسک طرف مقابل	۰/۶۰۰
بیع سلف	ریسک عدم تقارن	۰/۵۸۶
مزارعه	ریسک نقدینگی	۰/۶۴۴
مزارعه	ریسک نرخ پایه	۰/۶۴۲
مزارعه	ریسک عملیاتی	۰/۶۴۰
مزارعه	ریسک بازار	۰/۶۳۹
مزارعه	ریسک نرخ بازده	۰/۶۳۹
مزارعه	ریسک عدم تقارن	۰/۶۴۴
مزارعه	ریسک قیمت	۰/۶۲۶
مزارعه	ریسک نرخ اجاره	۰/۶۰۷
مزارعه	ریسک طرف مقابل	۰/۵۹۳
مزارعه	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۵۴۳
مزارعه	ریسک اعتباری	۰/۵۴۰
مساقات	ریسک بازار	۰/۶۴۸
مساقات	ریسک عملیاتی	۰/۶۴۶
مساقات	ریسک نقدینگی	۰/۶۴۴
مساقات	ریسک عدم تقارن	۰/۶۴۳
مساقات	ریسک طرف مقابل	۰/۶۳۷
مساقات	ریسک نرخ پایه	۰/۶۳۵
مساقات	ریسک قیمت	۰/۶۱۸
مساقات	ریسک نرخ اجاره	۰/۵۹۶
مساقات	ریسک اعتباری	۰/۵۸۴

طبقه	نوع ریسک	وزن (رتبه) ریسک
مساقات	ریسک نرخ بازده	۰/۵۴۷
مساقات	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۵۲۹
خرید دین	ریسک اعتباری	۰/۷۵۱
خرید دین	ریسک بازار	۰/۷۴۸
خرید دین	ریسک عملیاتی	۰/۷۴۷
خرید دین	ریسک نقدینگی	۰/۷۴۳
خرید دین	ریسک نرخ پایه	۰/۶۵۳
خرید دین	ریسک عدم تقارن	۰/۶۳۳
خرید دین	ریسک قیمت	۰/۶۳۱
خرید دین	ریسک نرخ بازده	۰/۵۶۰
خرید دین	ریسک نرخ اجاره	۰/۵۳۷
خرید دین	ریسک طرف مقابل	۰/۵۲۹
خرید دین	ریسک سرمایه‌گذاری	۰/۴۰۸

✓ در نهایت در مرحله اول از متقاضی درخواست شد که یک نوع از تسهیلات را انتخاب نماید و در مرحله دوم نیز علاوه بر سؤال فوق، ریسک هر کدام یک از عقود اسلامی که در بالا شناسایی شده بود به ایشان اعلام شد و نتایج حاصل نشان داد که مشتریان با دانستن ریسک، انتخاب خود را تغییر می‌دهند و به سمت عقود تمایل خواهند داشت که ریسک کمتری برای آنها و ریسک بیشتری برای بانک‌ها دارد.

منابع

بکیای، شهناز (۱۳۹۶)، «شناسایی و اولویت‌بندی راهکارهای تحقق اقتصاد مقاومتی در بانکداری اسلامی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، ۵۰. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۳)، «قانون عملیات بانکی بدون ربا»، تهران: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

تهرانفر، حمید و رهبرشمسکار، صدیقه (۱۳۸۶)، «رهنمودهایی برای نظام مؤثر کنترل داخلی در مؤسسات اعتباری»، اداره مطالعات و مقررات بانکی، ۷۰. حسینپور، محمد و کاوند، مجتبی (۱۳۹۲)، «تحلیل و اولویت‌بندی ریسک‌های مالی در نظام بانکداری بدون ربا»، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی، شماره ۴۹، صص ۱۳۹-۱۶۸.

خوانساری، رسول و سیاهکارزاده، محمدسجاد و اصغری، مجید (۱۳۹۱)، «بررسی فقهی امکان به کارگیری سوابق نکول اعتباری و ورق اعتباری در مدیریت ریسک اعتباری بانکها»، تحقیقات مالی-اسلامی، سال دوم، شماره ۳، صص ۱۱۳-۱۴۰.

رستمی، علی و رنجبر فلاح، محمدرضا و خادمالحسینی اردکانی، مجید و حبیبی، محمدحسن و جمالی نیشابور، علی و علی محمدی، میثم (۱۳۹۳)، «اوراق اعتباری: امکان سنجی فقهی، اقتصادی و کاربردی جهت مشارکت سطح خرد اقتصاد در بهبود ریسک اعتباری بانکها»، فصلنامه دانش سرمایه‌گذاری، سال سوم، شماره ۹، صص ۱۸۷-۲۰۵. وحدتی شبیری، سید حسن (۱۳۸۲)، «مطالعه تطبیقی خسارت تاخیر تادیه در حقوق ایران و فقه امامیه»، مجله اقتصاد اسلامی، شماره ۱۲، صص ۷۶-۹۶.

ابوالحسنی، اصغر و حسنی مقدم، رفیع، (۱۳۸۷)، بررسی انواع ریسک و روش‌های مدیریت آن در نظام بانکی ایران، فصلنامه اقتصاد اسلامی، شماره ۳۰.

ابوالحسنی، اصغر و رفیع حسنی مقدم (۱۳۸۵)، «بررسی انواع ریسک و روش‌های مدیریت آن در نظام بانکداری بدون ربای ایران»، اقتصاد اسلامی شماره ۳۰، صص ۱۴۵-۱۷۲.

احمدی، علی؛ احمدی جشقانی، حسین علی و ابوالحسنی هستیانی، اصغر، (۱۳۹۵)، تأثیر ریسک اعتباری بر عملکرد نظام بانکی ایران: مطالعه بین بانکی با رویکرد PANEL VAR، فصلنامه اقتصاد مالی، سال ۱۰، شماره ۳۴، صص ۱۳۱-۱۵۲.

آذر، ع؛ رجب زاده قطری، ع و اخوان، ع، (۱۳۹۶)، نگاشت مدل تولید پایدار با رویکرد مدلسازی ساختاری تفسیری و دیمتل فازی، مطالعات مدیریت صنعتی، شماره ۴۶، صص ۱-۲۶. آذر، عادل؛ خسروانی، فرزانه و جلالی، رضا، (۱۳۹۵)، تحقیق در عملیات نرم رویکردهای ساختاردهی مسأله، تهران: سازمان مدیریت صنعتی.

اسداللهی، سپیده، (۱۳۹۶)، بررسی چالش‌های رسانه‌های اجتماعی برای مدیران بازاریابی با استفاده از مدلسازی ساختاری تفسیری، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت بازرگانی، دانشگاه خوارزمی. اسماعیل زاده، علی و جوانمردی، حلیمه (۱۳۹۶)، طراحی الگویی مناسب مدیریت نقدینگی و پیش‌بینی ریسک آن در بانک صادرات ایران، فصلنامه اقتصاد مالی، سال ۱۱، شماره ۳۹، صص ۱۷۱-۱۹۱. اشرف نوروزی، علی (۱۳۹۵)، «تحلیل تطبیقی مناطق شهر ایلام از منظر نوشهرگرایان با استفاده از AHP»، پایان نامه کارشناسی ارشد.

آقا مهدوی، اصغر و موسوی، سید محمد مهدی (۱۳۸۷)، «ریسک اعتباری در بانکداری اسلامی و امکان استفاده از سوابق نکول اعتباری جهت کنترل آن»، جستارهای اقتصادی، سال پنجم، ۶۶-۴۱، صص ۹، شماره ۲.

تقوی، مهدی و خدایی وله زافرد، محمد، (۱۳۸۹)، ارزیابی و ارائه الگوی مناسب برای شناسایی، اندازه‌گیری و کنترل ریسک‌های مالی در مؤسسات مالی و اعتباری، مجله پژوهش‌های مدیریت، دوره ۳، شماره ۸۶، صص ۱-۱۰. حسنی مقدم، رفیع، (۱۳۸۷)، بررسی روش‌های مدیریت و چگونگی کاهش ریسک در سیستم بانکداری، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان تهران، مرکز پیام نور تهران.

حسین پور، محمد و کاوند، مجتبی، (۱۳۹۲)، تحلیل و اولویت بندی ریسک‌های مالی در نظام بانکداری بدون ربا، فصلنامه علمی و پژوهشی اقتصاد اسلامی، شماره ۴۹، بهار، صص ۱۳۹-۱۶۸.

خان، طریق الله و احمد، حبیب، (۱۳۸۷)، مدیریت ریسک و بررسی عوامل بروز آن در صنعت خدمات مالی اسلامی، مترجم: سید محمد مهدی موسوی بیوکی و مجید خادم الحسینی، تهران: دانشگاه امام صادق.

- خوانساری، رسول، (۱۳۹۲)، مدیریت ریسک در بانک‌های اسلامی: گزارش دومین روز مدرسه زمستانه بانکداری اسلامی، پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- رضاپور، مریم، (۱۳۹۷)، ارائه چارچوبی برای ارزیابی ایمنی در شرکت‌های توزیع نیروی برق مبتنی بر رویکرد تحقیق در عملیات نرم (مطالعه موردی: شرکت توزیع نیروی برق استان خراسان رضوی)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شاهد تهران
- عربمازار، عباس و روئینتن، پونه (۱۳۸۵)، «عوامل مؤثر بر ریسک اعتباری بر مشتریان بانکی؛ مطالعه موردی بانک کشاورزی»، دوفصلنامه علمی پژوهشی جستارهای اقتصادی، شماره ۶، ۴۵-۶۵ صص
- عقیلی کرمانی، پرویز، (۱۳۸۱)، مدیریت ریسک در بانکداری سنتی در مقایسه با بانکداری بدون ربا، مجموعه مقالات سیزدهمین همایش بانکداری اسلامی، تهران: مؤسسه بانکداری اسلامی
- علم الهدی، سید سجاد (۱۳۹۷)، بانکداری اسلامی و ریسک، یک تحلیل تطبیقی، اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه)، دوره ۱۲، شماره ۴۴؛ از صفحه ۶۹ تا صفحه ۸۶
- علم الهدی، سید سجاد، ۱۳۹۷، بانکداری اسلامی و ریسک، یک تحلیل تطبیقی، فصلنامه اقتصاد مالی، سال دوازدهم، شماره ۴۴، صص ۶۹-۸۶
- الفت، ل و شهریاری نیا، آ (۱۳۹۳)، مدل‌سازی ساختاری تفسیری عوامل مؤثر بر انتخاب همکار در زنجیره تأمین چاپک، مدیریت تولید و عملیات، شماره ۹، صص ۱۰۹-۱۲۸
- فراهانی فرد، سعید؛ فشاری، مجید؛ خازنده، یاور (۱۳۹۴)، تأثیر مؤسسات مالی بانکی و غیربانکی اسلای بر رشد اقتصادی ایران، فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی سال نهم، شماره ۳ (۳۱) صص ۲۱-۴۱.
- فرتوک زاده، حمیدرضا و الهی، مهدی، (۱۳۸۹)، شناسایی و اولویت بندی ریسک‌های راهبردی در بانکداری بدون ربا، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد اسلامی، شماره ۳۷، صص ۱۴۷-۱۷۲،
- فرزین وش، اسدالله؛ عزیر محمدلو، حمید (۱۳۹۱)، ارتباط بین توسعه مالی و سرمایه گذاری خصوصی در ایران. فصلنامه اقتصاد پولی و مالی، ۱۹ (۴): ۲۳-۵۹
- قدسیپور، حسن (۱۳۸۴)، «فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP)»، «تهران: دانشگاه صنعتی امیر کبیر».
- کاظمینژاد، فاطمه، (۱۳۸۸)، تفاوت‌توزیع ریسک در دو نظام بانکداری اسلامی و بانکداری متعارف، بانک و اقتصاد، شماره محرابی، لیلا و ندری، کامران، (۱۳۹۵)، انواع ریسک و ساختار مدیریت ریسک در نظام بانکداری اسلامی، بیست و ششمین همایش سالانه سیاست‌های پولی و ارزی، تهران، ۴ و ۵ خرداد
- محرابی، لیلا، ۱۳۸۹، مدیریت ریسک در بانکداری بدون ربا (با تأکید بر ریسک اعتباری)، مجله تازه‌های اقتصاد، شماره ۱۳۰، صص ۷۷-۷۰
- محقق نیا، محمد جواد؛ دهقان دهنوی، محمد علی و بائی، محیا، (۱۳۹۷)، تأثیر عوامل درونی و بیرونی صنعت بانکداری بر ریسک اعتباری بانک‌ها در ایران، فصلنامه اقتصاد مالی، سال سیزدهم، شماره ۶، صص ۱۲۷-۱۴۴
- مرادی، محسن؛ شفیعی سردشت، مرتضی و رحمانی، حامد، (۱۳۹۲)، کاربرد روش دیمتل در شناسایی عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری سرمایه‌گذار در خرید سهام (مورد مطالعه: کارگزاران شهر مشهد)، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۰، شماره ۲، صص ۷۸-۱۰۸
- معماریانی، عزیزالله و آذر، عادل (۱۳۷۸)، AHP، تکنیکی نوین برای تصمیم‌گیری گروهی، دانش مدیریت، شماره ۲۷ و ۲۸.
- معین، محمد، فرهنگ فارسی، چاپ اول، تهران، انتشارات فرهنگ نما، ۱۳۸۷

- موسویان، سید عباس و موسوی بیوکی، سید محمد مهدی (۱۳۸۸)، «مدیریت ریسک اعتباری در بانکداری اسلامی از طریق سوآپ نکول اعتباری»، اقتصاد اسلامی، سال نهم، شماره ۳۳، ۹۵-۱۲۶ صص
- موسویان، سید علی و علیزاده اصل، محمد، (۱۳۹۴)، بررسی رابطه ریسک و غرر در بازارهای مالی اسلامی. مجله اقتصاد اسلامی، ۵۹، ۷۸-۱۰۱.
- مومنی، منصور و فعال قیومی، علی (۱۳۹۱)، «تحلیلهای آماری با استفاده از SPSS»، تهران: کتاب نو، چاپ هفتم، ۱۵.
- نظریور، محمدنقی و رضایی، علی (۱۳۹۲)، «مدیریت ریسک اعتباری در بانکداری اسلامی با رویکرد بررسی عقود و الگوی پرداخت تسهیلات»، تحقیقات مالی اسلامی، شماره ۴، ۱۵۶-۱۲۳ صص
- میسمی، حسین؛ موسویان، سید عباس؛ عبدالمهی، محسن و امرالمهی، حامد، ۱۳۹۱، تحلیل و مقایسه تجربه قانونگذاری و نظارت بر اجرای بانکداری اسلامی در سایر کشورها: دلالت‌هایی برای نظام بانکداری بدون ربا در کشور، دوفصلنامه مطالعات اقتصاد اسلامی، دوره ۴، شماره ۸، صص ۵۳-۹۱
- ندری، کامران؛ سید حسین زاده یزدی، سعید و نباتی پابندی، بهنام، (۱۳۹۶)، تحلیل پدیده ریسک‌های خاص بانکی در بانکداری بدون ربا، فصلنامه علمی- ترویجی اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره ۱۹، صص ۱۴۷-۱۷۹
- ندری، کامران؛ محرابی، لیلاد، (۱۳۹۷)، بررسی انواع ریسک و مدیریت ریسک در نظام بانکداری اسلامی، راهبرد توسعه، شماره ۵۴، صص ۱۶۰-۱۸۱.
- نظریور، محمد تقی و رضایی، علی، (۱۳۹۲)، «مدیریت ریسک اعتباری در بانکداری اسلامی با رویکرد بررسی عقود و الگوی پرداخت تسهیلات، تحقیقات مالی اسلامی»، (۴) ۱۲۳-۱۵۶.
- نظریور، محمد تقی و رضایی، علی، (۱۳۹۲)، «مدیریت ریسک اعتباری در بانکداری اسلامی با رویکرد بررسی عقود و الگوی پرداخت تسهیلات، تحقیقات مالی- اسلامی، شماره دوم، صص ۱۲۳-۱۵۶.
- همتی، عبدالناصر (۱۳۹۱)، نقش مؤسسات مالی و اعتباری در اقتصاد، روزنامه درنیای اقتصاد شماره ۱۴۸۶، تاریخ ۱۳۸۷/۱/۱۴، ص ۱۲.
- وسویان، سید عباس و میسمی، حسین (۱۳۹۴)، «بانکداری اسلامی، مبانی نظری-تجارب عملی (ویرایش چهارم)»، تهران: پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

.Hull,J (2000).Valuing credit default swaps. *Journal of derivatives*,10(2),pp 90-120.

.Khan .T.and Ahmed .H. (2001) *Risk Mamagement: An Analysis of issues in Islamic Financial Industry*. Jeddah:Islamic Research and training Institute (IRTI).

.Walker, M. (2014).the psychology of gambling .Oxford: Pergamum press.

Abduh. M., & Omar. Mohd Azmi. (2012). *Islamic Banking and Economic Growth: The Indonesian experience*. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 5 (1): 35 – 47.

Abdul-Majid, M., Saal, D., Battisti, G., 2010. *Efficiency in Islamic and conventional banking: an international comparison*. *J. Product. Anal.* 34, 25–43.

Abedifar, P., Molyneux, P., Tarazi, A., 2013. *Risk in Islamic Banking*. *Rev. Financ.* ۱۷, ۲۰۳۵–۲۰۹۶.

Ahmed,A.Elamer; Collins, G.Ntim; Hussein, A.Abdou and Chris, Pyke, (2019), *Sharia supervisory boards, governance structures and operational risk*

- disclosures: Evidence from Islamic banks in MENA countries, *Global Finance Journal*.
- Aiyar, S., Calomiris, C., Wiedalek, T., 2014. Does Macro-Pru leak? Evidence from a UK policy experiment. *J. Money Credit Bank*. 46 (1), 181–214.
- Alexandra Zinsa, Laurent Weillb ۲۰۱۷. Islamic banking and risk: The impact of Basel II. *Economic Modelling*, 17, ۲۰۳۵–۲۰۹۶
- Bae, K., Goyal, V., 2009. Creditor rights, enforcement and bank loans. *J. Financ.* ۶۴ (۲), ۸۲۳–۸۶۰.
- Baele, F., Farooq, M., Ongena, S., 2014. Of religion and redemption: evidence from default on Islamic loans. *J. Bank. Financ.* 44 (7), 141–159.
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., Merrouche, O., 2013. Islamic vs. conventional banking: business model, efficiency and stability. *J. Bank. Financ.* 37 (2), 433–447.
- Behn, M., Haselmann, R. and Wachtel, P., 2015. Procyclical Capital Regulation and Lending. *J. Financ.* 71, 2, 919-956.
- BIS Report, (2008), credit derivatives transaction, jul 2008. 18. Basel Committee on banking supervision (2000) principle for management of credit risk septamber.
- Chapra, U., Khan, T., 2000. Regulations and Supervision of Islamic Banks. IRTI, Jeddah.
- Čihk, M., Hesse, H., 2010. Islamic banks and financial stability: an empirical analysis. *J. Financ. Serv. Res.* 38, 95–113.
- DaSilva, Marcos Soares and Divino, Jose Angelo, (2013), The Role of Banking Regulation in an Economy under Credit Risk and Liquidity Shock, *North American Journal of Economics and Finance*, available at SciVerse Science Direct, vol 26, PP 266-281
- Diamond, D. W. (1984). Financial Intermediation and Delegated Monitoring. *Review of Economic Studies*, 51: 393–414.
- El Tiby, A.M., 2014. *Islamic Banking: How to Manage Risk and Improve Profitability*. Wiley.
- Errico, L. and Farahbaksh, M., 1998. *Islamic Banking: Issues in Prudential Regulation and Supervision*, IMF Working Paper n°98/30.
- Fredric Mishkin, (2013) “Financial markets and Istitution”, Addison Wesley, Longman, pp.112-117.
- Furlong, F., Keeley, M., 1989. Capital regulation and bank risk-taking: a note. *J. Bank. Financ.* 13, 883–891.
- galai, Dan and Robert, Mark, *Risk Management*, Mcgrow Hill
- Gheeraert, L., 2014. Does Islamic finance spur banking development? *J. Econ. Behav. Organ.* 103, 4–20.
- Gheeraert, L., Weill, L., 2015. Does Islamic banking development favor macroeconomic efficiency? *Econ. Model.* 47, 32–39.
- Gudarzi Farahani, Y., & Dastan, M. (2013). Analysis of Islamic Banks' Financing and Economic Growth: A panel cointegration approach. *International*

- Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 6 (2):156–173.
- Hakenes, H., Schnabel, I., 2011. Bank size and risk-taking under Basel II. *J. Bank. Financ.* 35 (6), 1436–1449.
- Hube, K, (1998), *Inventors must recall risk, inventor's four letter word, the wall Street Journal Intractive Edition*
- Imam, P., Kpodar, K., 2016. *Islam. Bank.: Good Growth?Econ. Model.* 59, 387–401.
- Ivashina, V., Scharfstein, D., 2010. Bank lending during the Financial Crisis of ۲۰۰۸. *J. Financ. Econ.* 97 (3), 319–338.
- Jedidia Khoutem D. B. (2014). *Islamic Banks-Sukuk Markets Relationships and Economic Development: The case of the Tunisian post-revolution economy. Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 5 (1): 47 – 60.
- Karen Horchor, A, (2005), *Essentials of risk management*, Hoboken, New Jersey, United States of America
- Khan, T and Ahmed, H, (2001), *Risk Management: An Analysis of Issues In Islamic Financial Industry*, Jaddah: IRT.
- Khan, T., Ahmed, H., 2001. *Risk Management: An Analysis of Issues in Islamic Financial Industry*. IRTI, Jeddah.
- Klomp, J., de Haan, J., 2012. Banking Risk and Regulation: Does One Size Fit All? *Journal of Banking and Finance* 36, 3197–3212.
- Levine, R. (1997). *Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda. Journal of Economic Literature*, 35: 688-726.
- lewis, MervynK., and Latifa M. Algaod, (2002); *Islamic Banking*; Cheltenham UK: Edward Elgar
- Misman, Faridah N; Bhatti, Ishaq; Lou, Weifang; Samsudin, Syamsyul and andRahman,(2015), *Nor Hadaliza, Islamic Banks Credit Risk: A Panel study, Procedia Economics and Finance*, vol 31, 75 – 82
- Naceur, S. B., & Ghazouani, S. (2007). *Stock Markets, Banks, and Economic Growth: Empirical evidence from the MENA region, Research in International Business and Finance*, 21 (2): 297-315.
- Obaidullah, M, (2002), *Islamic Risk Management: Towards Greater Ethics and Efficiency, International Journal of Islamic Financial Services*, Vol. 04, No.3.
- Rime, B., 2005. Will Basel II lead to a specialization of unsophisticated banks on highrisk borrowers? *Int. Financ.* 8 (1), 29–55.
- Safiullah, Md and Shamsuddin, Abul, (2018), *Risk in Islamic banking and corporate governance, Pacific-Basin Finance Journal*, Vol 47, PP 129-149
- Smolo, E., Hassan, M.K., 2010. *Capital Adequacy Requirements for Islamic Financial Institutions. Islamic Finance: instruments and Markets. Bloomsbury Press, London.*
- Song, I. and Oosthuizen, C., 2014. . *Islamic Banking Regulation and Supervision: Survey Results and Challenges*, IMF Working Paper n°14/220, IMF.

- Srairi, S.A., 2010. Cost and profit efficiency of conventional and Islamic Banks in GCC countries. *J. Product. Anal.* 34, 45–62.
- TheCityUK, 2015. *Islamic Finance Report 2015, Financial Market Series*, TheCityUK, London.
- Tzeng, G. H., Chen, W. H., Yu, R., Shih, M. L. (2010), Fuzzy decision maps: a generalization of the DEMATEL methods. *Soft Computing*, 14(11):1141–1150
- VanHoose, David, 2007. Theories of bank behavior under capital regulation. *J. Bank. Financ.* 31 (12), 3680–3697.
- Wang, Linlin Cao, Qinggui, Zhou, Lujie. (۲۰۱۸). Research on the influencing factors in coal mine production safety based on the combination of DEMATEL and ISM. *Safety Science*. ۱۰۳, ۵۱–۶۱
- Weill, L., 2011. Do Islamic banks have greater market power? *Comp. Econ. Stud.* ۵۳, ۶۷۹–۶۹۳.
- Zhou, D.Q., Zhang, L., (2008), Establishing hierarchy structure in complex systems based on the integration of DEMATEL and ISM, *J. Manage. Sci. China* 11 (2), 20–26.
- Ariff, M., & Can, L. (2013). *Islamic Banking: A Practical Perspective*. World Scientific Publishing.
- Ayub, M. (2007). *Understanding Islamic Finance*. John Wiley & Sons.
- Chang, Y., Hsu, C., & Lee, T. (2011). A hybrid approach combining fuzzy AHP and fuzzy TOPSIS for supplier selection. *Computers & Industrial Engineering*, 60(1), 250-256.
- Hsu, C., Chen, W., & Lee, T. (2013). Fuzzy multi-criteria decision-making approaches for sustainable supplier evaluation. *Sustainability*, 5(9), 3747-3764.
- Lee, H., & Lee, J. (2017). A fuzzy multi-criteria decision-making approach to supplier selection in a supply chain: A case study in the food industry. *Applied Soft Computing*, 58, 317-329.
- Mirzaei, A., & Pahlavani, M. (2018). Consumer behavior in Islamic finance: The role of culture and religion. *Journal of Islamic Marketing*, 9(4), 1-20.
- Sohail, M., & Shah, S. (2019). Customers' perception of Islamic banking: An empirical analysis. *International Journal of Bank Marketing*, 37(4), 963-982.
- Zadeh, L. A. (1996). Fuzzy sets as a basis for a theory of possibility. *Fuzzy Sets and Systems*, 1(1), 3-28.